

FRANCESC MASPONS I ANGLASELL, UN JURISTA A LA SOCIETAT DE NACIONS

Ferran ARMENGOL FERRER¹
Universitat de Barcelona

Article lliurat el 13 de juliol de 2018. Acceptat el 30 d'agost de 2018

RESUM

Aquest article té per objecte exposar la relació del jurista Francesc Maspons i Anglaseu (1872-1966) amb la Societat de Nacions. A aquests efectes, s'aborda l'activitat de Maspons en els òrgans consultius de la Societat de Nacions, referida sobretot a la qüestió catalana, i la seva tasca de divulgació de l'obra d'aquella organització dins l'àmbit de Catalunya. Així mateix, s'analitza la influència que va tenir sobre Maspons l'ideari de la Societat de Nacions i la continuïtat dels seus principis, que ell veia en les Comunitats Europees.

PARAULES CLAU

Francesc Maspons i Anglaseu, juristes, Societat de Nacions, internacionalització política catalana.

Francesc Maspons i Anglaseu, a lawyer at the Society of Nations

ABSTRACT

This article aims to expose the relationship of the jurist Francesc Maspons and Anglaseu (1872-1966) with the League of Nations. To this end, the activity of Maspons is addressed in the advisory bodies of the League of Nations, referring

1. E-mail: Ferran.armengol@ub.edu

mainly to the Catalan question, and his task of disseminating the work of that organization within the scope of Catalonia. Likewise, the influence that the ideology of the League of Nations had on Maspons is analysed, including the opinions of this author about their influence in the birth of the European Communities.

KEYWORDS

Francesc Maspons i Anglasesell, lawyers, Society of Nations, internationalisation Catalan politics.

La Societat de Nacions va despertar, des dels seus mateixos inicis i al llarg de la seva història, un gran interès a Catalunya, no sols pel que representava el projecte en si mateix —la solució pacífica de les controvèrsies internacionals—, sinó també per les possibilitats que semblava oferir de cara a la internacionalització del conflicte català. La vinculació dels polítics i intel·lectuals catalans amb el projecte de la Societat de Nacions arrencà, a més, de bon començament. Tant és així que ja el 1917, quan encara no s'havia acabat la Primera Guerra Mundial, Pau Turull i Fournols publicava el llibre *La Societat de les Nacions, la moral internacionalista y Catalunya*,² al qual seguí, dos anys més tard, un nou títol, *La Nueva revolución, con una carta prólogo de M. Léon Bourgeois... y seguida de una encuesta sobre Sociedad de naciones*. L'autor d'aquesta «carta-pròleg», Léon Bourgeois, fou el primer president de l'Assemblea de la Societat de Nacions³.

Aquest entusiasme per la Societat de Nacions va afectar de manera particular els juristes. En aquest sentit, cal recordar, en primer lloc, la figura de Joan Estelrich, que va concebre i impulsar —sota la protecció de Cambó— l'estratègia catalanista a Ginebra. En aquesta mateixa estratègia es van implicar també personatges rellevants com Jaume Carrera Pujal, Lluís Nicolau d'Olwer, Raimon d'Abadal, Manuel Massó i Llorens, Manuel Carrasco i Formiguera o Josep Maria Batista i Roca. I a aquests noms cal afegir encara els dels professors de la Universitat de Barcelona Josep Quero Molares —que el 1938 representà la República espanyola davant la Societat de Nacions— i Miquel Àngel Marín

2. Pau Maria TURULL I FOURNOLS (1917), *La Societat de les Nacions, la moral internacionalista y Catalunya*, Barcelona, Verlaguer.

3. *La Nueva revolución, con una carta prólogo de M. Léon Bourgeois... y seguida de una encuesta sobre Sociedad de naciones* (1919), Barcelona, Impr. de Henrich y Cia.

Luna, que foren pioners en l'àmbit del dret dels conflictes armats. Batista i Roca i Marín Luna continuarien aquesta vinculació després de l'extinció de la Societat de Nacions, a través de llur participació en la UNESCO i en les Nacions Unides, respectivament.

Entre tots aquests noms, però, el de Francesc Maspons i Anglase ll té una rellevància especial, que es pot atribuir bàsicament, a dos factors. El primer, la seva tasca de difusió dels principis i valors de la Societat de Nacions dins l'àmbit de Catalunya, i el segon, el paper que va tenir dins l'entorn de la Societat de Nacions, on més enllà de representar les reivindicacions catalanes, va prendre part activa en la definició de la política de minories.

EL JURISTA FRANCESC MASPONS I ANGLASELL

Abordar la figura de Francesc de Paula Maspons i Anglase ll és una tasca enormement complexa. Sens dubte, la millor descripció és la que en va fer el seu col·laborador i amic, el geògraf Josep Iglésies, quan va afirmar que «[...] Coincideixen en Maspons i Anglase ll diverses activitats espirituals que en fan un prototipus d'home del renaixement. Home de toga per professió, excursionista per efusió, poeta, sociòleg nat, patriota i comentarista polític sense partit ni càrrec representatiu de cap mena, es troba profundament arrelat al propi terror, i tanmateix, ha esbatanat els ulls al món, i és el nostre primer europeista».⁴ En efecte, tradicional i cosmopolita alhora, les inquietuds de Maspons abastaven un ampli ventall d'activitats i d'interessos intel·lectuals, que, més enllà del dret, comprenien qüestions tan diverses com els problemes socials de la pagesia, la política nacional i internacional, l'educació del jovent, l'excursionisme, el turisme, la defensa de la llengua catalana i del patrimoni històric o els estudis sobre la catalanitat de Colom, per citar-ne només alguns. Això el duria a una incessant activitat, perllongada a més considerablement gràcies a la seva longevitat —va morir als 94 anys— i a arribar a una edat avançada amb una admirable lucidesa.

En aquest esperit polifacètic, i en la seva orientació ideològica, hi va incidir, sens dubte, el seu entorn familiar, amb una nodrida presència de juristes, polítics i literats, tots ells amb una orientació catalanista i catòlica. Nascut el

4. J. IGLÉSIES (1962), «Els noranta anys de Francesc Maspons i Anglase ll», *Serra d'Or*, juliol, p. 17-18.

22 de juliol de 1872 al barceloní carrer d'en Xuclà, al barri del Raval, Francesc Maspons i Anglasell era fill del notari i conegut folklorista Francesc Maspons i Labrós i de Maria del Pilar Anglasell i Buixeres. Maspons i Labrós fou un dels fundadors del Centre Excursionista de Catalunya i era germà de Marian Maspons, impulsor del Memorial de Greuges adreçat al rei Alfons XII, i de Pilar Maspons i Labrós, pionera de la literatura femenina amb les seves cròniques d'excursionisme, que signava amb el pseudònim «Maria de Bell-lloc», i esposa de Pelai Briz. La seva mare, Maria del Pilar Anglasell i Buxeres, era filla de Ramon Anglasell i Serrano, advocat i economista de filiació catòlica. Aquesta vinculació familiar de Maspons amb l'entorn intel·lectual de la Renaixença la completaria amb el seu matrimoni, el 4 de maig de 1904, amb Joaquina Rogent, filla de l'arquitecte Elies Rogent, que pertanyia també a una nissaga d'advocats, arquitectes, financers, polítics, folkloristes i artistes de tarannà catalanista.⁵

Seguint la tradició familiar, Maspons va cursar els estudis de dret a la Universitat de Barcelona, on es va llicenciar, i els va continuar amb el doctorat a Madrid, on tingué com a professor Gumersindo de Azcárate⁶ i com a condeixebles, Ángel Ossorio y Gallardo i Javier Gómez de la Serna. Acabats els estudis, es va sentir més atret per l'estudi del dret i de les qüestions socials i polítiques, combinats amb una certa vocació literària, que per l'exercici de la professió d'advocat.⁷ Per aquest motiu, la seva activitat jurídica es va moure sempre en un context acadèmic, preferentment en el marc d'organismes de tipus consultiu. Així, Maspons va ocupar els càrrecs de president de l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència, director de l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat de Catalunya i membre de la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat republicana, a més de participar en les comissions que elaboraren el projecte d'Apèndix de dret civil català de 1930 i de la Compilació Catalana de 1960, i en la qual redactà la Llei de contractes de conreu de 1934. Ja després de 1939, va participar en la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials, primer com a

5. V. J. VALLÈS I ALTÉS (2000), *Ramon Rogent i el seu entorn*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 92-93.

6. Ell mateix ho recordava en el pròleg de la seva obra *La crisi de l'edat moderna*, Palma de Mallorca, Ed. Moll, 1956.

7. Segons va esbrinar Octavi Saltor en la seva recerca als arxius corporatius del Col·legi d'Advocats de Barcelona, Maspons va estar donat d'alta en l'exercici de l'1 de juliol de 1898 al 28 d'octubre de 1902 (alta en el torn d'ofici en el bienni 1898-1899); del 8 de desembre de 1918 al 31 següent, i del 24 de gener de 1919 al 31 següent. Vegeu SALTOR, *art. cit.*, p. 124.

president de la secció de Dret i posteriorment, a partir del 29 de gener de 1955, com a president de l'entitat.⁸ També era un personatge conegut i respectat a Madrid, on fou membre honorari de la Real Academia de Legislación y Jurisprudencia. En canvi, la seva activitat docent universitària va ser molt escassa i a més, es va desenvolupar fora de Catalunya, en els pocs anys que va ser catedràtic de Dret civil de la Universitat d'Oñati, al País Basc.

Més enllà de l'àmbit estrictament jurídic, Maspons va assolir també una destacada notorietat en la vida social i política catalana. Va presidir el Centre Excursionista de Catalunya, la Federació de Turisme Catalano-Balear i la Cooperativa La Ciutat del Repòs i les Vacances, va encapçalar la llista per Barcelona del Partit Nacionalista Català a les eleccions de 1932 al Parlament de Catalunya, va impulsar iniciatives com Galeuzca, participava en tot tipus de debats públics, com la introducció de l'ensenyament mixt o la modificació de la lletra d'*Els Segadors*, impulsava iniciatives culturals, com els estudis sobre la catalanitat de Colom o la preservació de les Drassanes de Barcelona, i apareixia en actes socials de tota mena, com l'enterrament d'Antoni Gaudí —on va portar el fèretre—, la conferència d'Albert Einstein a Barcelona o la inauguració del Cremallera de Núria. Les activitats de Maspons eren tantes, i tan diverses, que en alguna ocasió va aparèixer el seu nom dues vegades en la mateixa edició d'un diari, per dos temes totalment diferents.⁹ A la inversa, algun dels projectes en els quals es va implicar li permeté de reunir més d'una de les diverses qüestions que captaven el seu interès: a tall d'exemple es pot citar la iniciativa de celebrar a Barcelona un congrés internacional de turisme, que havia de tenir lloc el 1934 i anava aparellat amb l'adquisició del castell de Montjuïc per transformar-lo en un museu de la pau: turisme, pacifisme i catalanisme (pel valor simbòlic de Montjuïc), tot d'una sola tacada.

Aquesta diversitat de les inquietuds i els interessos de Maspons es va veure reflectida en una ingent i heterogènia obra escrita, que comprenia des de dictàmens i monografies jurídiques fins a reflexions filosòfiques, novel·les i poemes,¹⁰ a més d'una intensa activitat periodística, que va comprendre la publicació d'in-

8. Segons les dades aportades per J. M. Ainaud de Lasarte, a O. SALTOR, *art. cit.*, nota 7.

9. *La Vanguardia*, 16 de juliol de 1930, p. 6 i 7.

10. Francesc Maspons i Anglase ll publicà la novel·la *Miquel Grau* (1894) i el llibre de relats curts *Instantàneas* (1897), guanyador d'un certamen literari celebrat a Olot. En vers publicà, l'any 1947, el poema *Rosa de tres fulles*, il·lustrat pel seu nebot, el pintor Ramon Rogent.

numerables articles sobre temes polítics, culturals i socials i la direcció de dues publicacions, la revista cultural *Empori* i els setmanaris d'actualitat *Clarís* i *Clarisme*.¹¹

A partir de 1939, les noves circumstàncies que travessava el país el van obligar a mantenir-se en un segon pla, limitat a les tertúlies en les publicacions dels medis literaris semiclandestins d'aquell temps.¹² Tanmateix, en la dècada dels cinquanta, quan superava ja els vuitanta anys, la seva figura va experimentar encara un últim ressorgiment, a partir de la publicació de noves monografies o la reedició de les antigues, la participació en diverses iniciatives culturals i els homenatges dels quals va ser objecte. Els joves universitaris veien en Maspons un símbol de la Catalunya de la República i la Societat de Nacions, però ell no va deixar mai d'opinar i escriure sobre temes d'actualitat, en particular els avenços en la integració europea i els canvis pels quals travessava l'Església catòlica.

Francesc Maspons i Anglaseu va morir el 26 de novembre de 1966, a l'edat de 94 anys, a la seva casa pairal de Bigues. La seva mort va ser molt sentida en els mitjans intel·lectuals i jurídics catalans¹³ i també entre els seus convilatans de Bigues. Tanmateix, i malgrat la notorietat que tingué en vida, el record de Maspons es va esvaïr molt aviat després de la seva mort. Durant anys, el seu nom només s'associava a uns premis a tesis doctorals de temàtica europea que concedia el Patronat Català pro Europa,¹⁴ mentre que la seva obra i el seu pensament, que possiblement es considerava extravagant i obsolet, romanien en l'oblit. Afortunadament, aquesta tendència està revertint i l'activitat i el pensament de Maspons, quan es commemoren cinquanta anys de la seva mort, torna al debat públic de la mà de tesis doctorals, jornades d'estudi i cites cada cop més freqüents en els mitjans de comunicació.

11. El setmanari *Clarís* (subtitulat «Setmanari de publicació eventual») es va editar l'any 1932 per tal de comentar la negociació de l'Estatut de Catalunya a les Corts. L'any 1933 va iniciar una segona època, com a setmanari, amb la participació de J. V. Foix, Josep Carbonell, R. Gay de Montellà, Ll. López Olivella, Joaquim Granados, Enric Sala, Carles Sentís, Amadeu Serch i Carles Sala. Es va deixar de publicar el 1936.

12. J. SAMSÓ, *La cultura catalana entre la clandestinitat i la represa pública*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994, vol. I, p. 207 i 217.

13. «Falleció en Bigas el ilustre jurisconsulto don Francisco Maspons Anglaseu», *Diario de Barcelona*, 29 de novembre de 1966, p. 59.

14. En l'acte de lliurament del premi Maspons Anglaseu corresponent a 1991 es va fer un homenatge a Maspons en commemoració del vint-i-cinquè aniversari de la seva mort, amb la participació de Josep Maria Ainaud de Lasarte, Carles Gasòliba i Josep Maria Sala.

LA SOCIETAT DE NACIONS I EL PRINCIPI D'AUTODETERMINACIÓ DELS POBLES

Per comprendre la relació de Francesc Maspons i Anglase ll amb la Societat de Nacions, cal abans tenir present el que va suposar en el seu moment la creació d'aquest organisme i les repercussions que va tenir en la política internacional, sobretot en l'àmbit europeu. La Societat de Nacions es va crear en el context del final de la Primera Guerra Mundial —el conflicte més sagnant de la història— amb el propòsit d'acabar d'una manera definitiva amb totes les guerres. A aquest efecte, es va concebre com una organització internacional d'àmbit universal —oberta a tots els estats— basada en un sistema de seguretat col·lectiva i un marc per a la cooperació i la solució pacífica de les controvèrsies entre els seus membres, la qual cosa havia d'afavorir la creació d'un ordre mundial en el qual la resistència a l'agressió es fonamentés en judicis morals, no geopolítics. Aquest nou ordre s'havia de fundar en el reconeixement dels mateixos drets a tots els estats, un sistema de seguretat col·lectiva que afirmava tots els estats en unes mateixes idees i en dificultava les temptacions egoistes, i el reconeixement del principi d'autodeterminació dels pobles, que partia del convenciment que els pobles als quals es reconegués l'autodeterminació no tindrien raons per anar a la guerra. D'aquesta manera, totes les nacions s'unirien contra l'agressió, la injustícia i, probablement l'egoisme excessiu.¹⁵ Aquests plantejaments van ser essencialment, l'obra del llavors president dels Estats Units, Thomas Woodrow Wilson, que els va concretar en catorze propostes —els Catorze Punts— per definir el rumb de les relacions internacionals nord-americanes després de la guerra, presentades en un discurs pronunciat davant les dues cambres del Congrés dels Estats Units el 8 de gener de 1918, a escassos mesos de la finalització del conflicte. Aquells Catorze Punts serien més endavant la base de la posició dels Estats Units en les negociacions de pau amb els imperis centrals i es veurien reflectits, en acabat, en els tractats de pau que van posar fi a les hostilitats. I va ser així com el mateix tractat de pau entre els aliats i Alemanya —el Tractat de Versalles, signat el 28 de juny de 1919— anava encapçalat pel Pacte de la Societat de les Nacions, que proclamava en el seu preàmbul l'acceptació de l'obligació de no recórrer a la guerra, fonamentar les relacions internacionals en la justícia i l'honor, observar el dret internacional, fer regnar la justícia i acceptar les obligacions dels tractats com a mitjans per desenvolupar

15. V. H. A. KISSINGER (1996), *Diplomacia*, traducció al castellà de Mónica Utrilla, Barcelona, Ediciones B, p. 234-237.

la cooperació entre les nacions i la pau i la seguretat internacionals, i constituïa l'organització de la Societat de Nacions. La implantació d'aquell sistema no havia de ser, però, una tasca senzilla. La Societat de Nacions es va veure debilitada, ja de bon començament, pel vet del Congrés dels Estats Units a l'entrada d'aquell país a l'organització, al qual es va sumar de seguida el rebuig de la Rússia soviètica, i es veuria, a la llarga, impotent per frenar l'espiral de violència que es va apoderar d'Europa a partir de la dècada de 1930 fins a arribar a l'esclat de la Segona Guerra Mundial, justament el que s'havia volgut evitar amb la seva creació. Per aquest motiu, la Societat de Nacions se sol recordar com un gran fracàs, un lloc on un grup reduït d'homes es perdien durant hores interminables en unes discussions bizantines que en acabat, no van servir per res. Tant és així que la Carta de les Nacions Unides ni tan sols fa esment del que va ser el seu precedent més immediat. Ara bé, sovint s'oblida que molts dels debats que es van dur a terme a la Societat de Nacions fructificarien després de 1945 en la institucionalització de les relacions internacionals, representada, sobretot, per les Nacions Unides i la integració europea. La Conferència de Comunicacions i Trànsit de Barcelona n'és un bon exemple, però també es va debatre a la Societat de Nacions sobre temes com l'educació, la salut o el comerç exterior i es van fer les primeres propostes per a una Unió Europea.

El dret d'autodeterminació dels pobles venia en realitat a desenvolupar una idea concebuda per juristes austríacs com Karl Renner i Otto Bauer com a mitjà per a solucionar les tensions entre les diverses nacionalitats que convivien dins la monarquia dual austrohongaresa.¹⁶ D'aquesta manera, la unitat d'aquell Estat es basaria en el respecte als drets d'aquelles minories, com la llengua, la religió o les manifestacions culturals, que comportaria que les minories respectarien també l'Estat. Aquest plantejament fou qüestionat per Lenin i Stalin,¹⁷ que entenien que el dret d'autodeterminació suposava que només la nació podia decidir el seu destí i organitzar-se segons els seus desitjos, bé organitzant la seva vida com una autonomia, o bé formant una federació o bé separant-se'n per complet. És a dir, el dret d'autodeterminació implicava el dret de separar-se

16. X. ARZOZ SANTISTEBAN (2015), «Estudio preliminar» a Karl RENNER, *Estado y nación. El derecho de las naciones a la autodeterminación* (trad. de José Borja y Álvarez), Madrid, Tecnos.

17. Obres publicades en versió catalana. V. I. LENIN (2017), *El dret d'autodeterminació de les nacions* (amb presentació de Pelai Pagès), València, Edicions Tres i Quatre; J. STALIN (1938), *El marxisme i el problema nacional*, Barcelona, Edicions Europa-Amèrica, 1938.

de l'Estat, per la qual cosa no es podia obligar les nacionalitats a conviure, com pretenien Renner i Bauer.

Wilson va partir d'aquestes idees per formular el que va anomenar «principi de les nacionalitats», segons el qual cada nacionalitat podia aspirar a un Estat propi, en el qual hi veia la solució definitiva dels problemes que havien conduït a la guerra; a partir d'allà, aquesta formulació, aparentment simple, es va trobar tanmateix amb nombrosos problemes a l'hora de portar-la a la pràctica. D'entrada, i com va observar Henry Kissinger,¹⁸ el principi de les nacionalitats es contradeïa ja amb altres propostes dels mateixos Catorze Punts, com les que preveïen fer restitucions territorials a favor d'Itàlia i Polònia. Aquesta distància entre principis ideològics i conveniències geoestratègiques s'aniria engrandint encara més durant les negociacions dels acords de pau, a mesura que els estats europeus van anar posant sobre la taula les seves reivindicacions, moltes d'elles acordades prèviament, que tenien essencialment el propòsit de desmantellar els imperis centrals, mitjançant el repartiment de llurs territoris i la creació de nous estats, alguns dels quals eren ja pràcticament independents en aquell moment. La conclusió de tot plegat va ser que la dissolució dels imperis multinacionals que existien a l'Europa de primers del segle xx va portar a l'aparició d'una plèthora de petits estats, tant o més plurinacionals que aquells. Per evitar una fragmentació excessiva es va implantar l'anomenat «principi de viabilitat», que va actuar a la pràctica com un correctiu del principi de les nacionalitats, en el sentit que la creació de nous estats se supeditava a la regla que aquests fossin viables. Va ser així com es van constituir estats com la república de Txecoslovàquia, formada essencialment per txecs i eslovacs, però també amb importants minories com l'alemanya, la hongaresa o la rutena, i «el Regne dels serbis, els croats i els eslovens», denominat Iugoslàvia des de 1929, que reunia els anomenats «eslaus del sud». Com es demostraria amb el temps, aquesta regla no havia de servir per resoldre els problemes de nacionalitats. Ben al contrari, les tensions entre minories nacionals es convertirien en un dels problemes clau de l'Europa dels anys vint i trenta del segle xx i acabarien per desencadenar l'esclat de la Segona Guerra Mundial, quan el nazisme se'n va servir per legitimar la seva política expansionista.

Justament pel risc que suposaven per a la pau, la Societat de Nacions —malgrat que la seva vocació universalista era essencialment europea— va tenir com una de les seves principals comeses emprendre una política de minories nacionals

18. KISSINGER, *op. cit.*, p. 236.

a Europa, actuant com a mitjancera entre els estats i els diferents moviments minoritaris. Aquesta política venia ja determinada pels mateixos tractats de pau, en els quals, si bé no es proclamava amb caràcter general el dret d'autodeterminació dels pobles —a diferència del que es faria en la Carta de les Nacions Unides— es van introduir diverses previsions específiques per a determinats territoris on es plantejaven conflictes amb minories nacionals. Aquest tipus de previsions establien mecanismes de tipus jurídic, amb la idea de remetre la solució dels conflictes a la voluntat de la població afectada, normalment per la via del referèndum. A partir d'aquí, tant la mateixa Societat de Nacions com també els nous estats independitzats arran dels tractats de pau van establir tot un seguit de mitjans de solució pacífica de les controvèrsies entre les diferents minories que coexistien en un mateix Estat. Dins d'aquests mitjans es podien distingir els de caràcter internacional —en particular, la jurisprudència del Tribunal Permanent de Justícia Internacional, antecessor de l'actual Cort Internacional de Justícia— i els d'àmbit nacional, com per exemple, la instauració de mesures legislatives específiques o de mecanismes d'arbitratge com van ser els primers tribunals constitucionals, inicialment concebuts per resoldre les diferències entre els estats i les minories nacionals. Tots aquests mecanismes jurídics es van basar en el reconeixement del dret d'autodeterminació, que els nous estats europeus aplicaven a les seves minories de la mateixa manera que els juristes austríacs havien proposat fer-ho, abans de 1914, en l'àmbit de la monarquia dual austrohongaresa.

Tots aquests moviments es van seguir amb un viu interès des de Catalunya. Com s'ha exposat, els ideals de la Societat de Nacions eren ja coneguts i seguits per juristes i altres intel·lectuals catalans, mentre el país travessava una època de gran tensió social i política. Moviment europeu i crisi nacional van convergir en un clam per a una major autonomia de Catalunya, que es va situar en línia amb el principi d'autodeterminació impulsat per Wilson. Aquesta reivindicació autonòmica es va fer patent amb les Bases per a l'Autonomia Catalana, que el president de la Mancomunitat, Puig i Cadafalch, va presentar al primer ministre espanyol, García Prieto, el 29 de novembre de 1918, i el projecte d'Estatut d'Autonomia aprovat pel Consell i l'Assemblea de la Mancomunitat gairebé dos mesos més tard, el 24 de gener de 1919.¹⁹

19 A. BALCELLS, «El projecte d'Estatut de 1919» (2004), a *Textos per la Llibertat de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya - Secretaria de Coordinació Interdepartamental, 2004, p. 13-16.

Aquest context general portà Francesc Maspons a fer un salt qualitatiu en la seva activitat jurídica i política. Certament, des de bon començament s'havia pronunciat sobre qüestions polítiques —el 1900 publicava *Cartas sobre nuestra situación política*, on es definia a si mateix com a regionalista— i havia emprès la tasca de preservar el dret civil català davant la creixent penetració del Codi Civil espanyol i les mesures de caire centralista adoptades pels successius governs espanyols, amb notables campanyes, com la que va engegar contra la centralització a Madrid del nomenament dels notaris. Però en el context del primer procés estatutari del segle xx, les inquietuds polítiques i jurídiques de Maspons van convergir en el que va denominar «reivindicació jurídica catalana». Aquest salt qualitatiu es va fer palès en el discurs llegit en la sessió inaugural del curs 1918-1919 de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, que tingué lloc el 16 de gener de 1919,²⁰ just abans, per tant, que aquell projecte estatutari fos aprovat per l'Assemblea de la Mancomunitat i els delegats dels municipis catalans.

La idea clau d'aquell discurs era que la restauració del règim jurídic de Catalunya, «mort» com a conseqüència del Decret de Nova Planta, només es podia dur a terme per mitjans polítics i jurídics: «[...] la restauració ha de venir pel mateix camí pel qual la negació vingué [...] és d'ordre jurídic el treball de fer-la pràctica, s'hi ha inspirat l'actuació catalana en tot moment des d'aquell en què el Decret de Nova Planta li imposà un règim d'anormalitat contra el qual mai ha deixat de pugnar [...] el fet que no s'exterioritzés en actes de pública reivindicació, el que primer demostra és que el finíssim sentit jurídic del nostre poble havia comprès la improcedència de plantejar el problema en altre terror que en el polític [...] No va ésser desconeixement ni va ésser distracció el mutisme dels gairebé cent anys que passen des del 1719 a les primeres guspises públiques de reivindicació; va ésser tant [...] el coneixement de les coses i l'afany de ben resoldre el plet [...] el nostre poble persisteix incommoviblement en una actuació privada tan netament catalana i sostinguda com feia falta per a què a la primera avinentesa el caliu es convertís en arborament».²¹ Tot seguit, feia un repàs històric de les diverses iniciatives de reivindicació de restabliment de les antigues institucions, fins a arribar al procés estatutari llavors en marxa, d'on es derivava que la reivindicació jurídica era «prèvia i essencial en el renaixement de Catalunya i que els homes de Dret no

20. F. MASPONS I ANGLASELL (1919), «El fet de la reivindicació jurídica catalana», *Revista Jurídica de Catalunya*, p. 83 i sq.

21. *Op. cit.*, p. 84.

es creguin justificats defensant la vigència del nostre règim en intervencions professionals i, per tant, de dret privat, sinó que aixequin la defensa a l'ordre doctrinal i públic». ²² La reivindicació històrica catalana, caracteritzada pel seu contingut jurídic, s'emmotllava així perfectament amb el fonament, igualment legal, de la política de minories impulsada des de la Societat de Nacions, que es veia reflectida en aquell nou estatut i podria portar a la derogació del Decret de Nova Planta. Tanmateix, els esdeveniments posteriors anirien en un sentit molt diferent del que segurament pensaven Maspons i en general, els seguidors del wilsonisme a Catalunya. El projecte d'Estatut d'Autonomia de 1919 va ser rebutjat per les Corts a Madrid, després d'una intensa campanya en contra portada des de diverses regions espanyoles, i el que encara és més greu, el 1924 Primo de Rivera suprimí la Mancomunitat. En aquestes circumstàncies, es va impulsar una iniciativa per denunciar davant la Societat de Nacions la política del govern espanyol envers Catalunya, que donaria lloc al document *Apel·lació de Catalunya* presentat en aquell organisme per Manuel Massó i Llorens en nom dels diputats de l'Assemblea de la Mancomunitat. ²³ La Societat de Nacions va declinar pronunciar-se sobre la qüestió, tot argumentant que Espanya no era part de cap tractat de minories, però va deixar la porta oberta a la intervenció dels catalans en els debats sobre la qüestió minoritària que es duïen a terme en aquella organització. I en aquestes circumstàncies, Maspons es va desplaçar a Ginebra per emprendre el seu «viatge a l'entorn de la Societat de Nacions».

EL VIATGE DE FRANCESC MASPONS A L'ENTORN DE LA SOCIETAT DE NACIONS

*Viatge entorn de la Societat de Nacions*²⁴ és, precisament, el títol d'un llibre que Francesc Maspons va publicar el 1955 —any de l'entrada d'Espanya a les Nacions Unides—, en què evocava les seves experiències en aquella organització. El context polític que travessava el país en aquell moment no era, certament, propici a una obra que venia a recordar la relació que el catalanisme

22. *Op. cit.*, p. 93

23. M. MASSÓ I LLORENS (1924), *Apel·lació en favor de Catalunya: els drets de les minories a la Societat de les Nacions*, Ginebra.

24. F. MASPONS I ANGLASELL (1955), *Viatge entorn de la Societat de Nacions*, Barcelona, Ed. Bosch.

polític havia tingut amb la política de minories de la Societat de Nacions, organització que per si mateixa ja era mal vista pel règim franquista i estava a més, fortament desprestigiada a nivell internacional. Maspons, però, va saber superar el repte amb elegància i va donar a aquella obra el relat d'un llibre de viatges, amè i no exempt d'humor, on les reunions als comitès de la Societat de Nacions —que apareixien descontextualitzades— es barrejaven amb impressions sobre Ginebra i anècdotes dels viatges que en aquells anys, i acompanyat per la seva esposa, havia fet per Suïssa i el centre d'Europa. De tota manera, si es llegeix entre línies, les referències als temes tractats i els personatges que se citen permeten fer-se una idea de la rellevància que Maspons va arribar a tenir dins la Societat de Nacions.

Encara més, aquelles reunions i el contacte a què al·ludeix *Viatge entorn de la Societat de Nacions* només van ser una petita part de l'activitat que Maspons va desplegar en relació amb aquella organització. Ben bé es podria dir que el «viatge» de Maspons per la Societat de Nacions va emprendre diverses direccions i a més, en sentits oposats. Així, va difondre la qüestió catalana a la Societat de Nacions i la Societat de Nacions a Catalunya; va participar en l'estudi dels principals problemes que plantejava la política de minories a Europa i va proposar modificacions en els procediments seguits per l'organització, per tal que es poguessin aplicar a Catalunya. I també en l'àmbit intern català va intentar que la normativa constitucional i estatutària de la República respectés els principis establerts per la Societat de Nacions. Aquesta diversitat de facetes pot resultar complicada a primera vista, per la qual cosa les considerarem, tot seguit, per separat.

La participació de Maspons al Comitè de Minories Nacionals de la Societat de Nacions i el Congrés de Nacionalitats Europees

Tot i que sembla que havia intervingut en la redacció de l'*Apel·lació de Catalunya*, ja el 1924, la participació de Maspons a la Societat de Nacions no comença formalment fins dos anys més tard, el juliol de 1926. Segons explica a *Viatge entorn de la Societat de Nacions*, i també en la «Relació de Fets» que va deixar escrita com una mena de memòries, la decisió va haver de ser immediata. Per indicació de Nicolau d'Olwer li van proposar integrar-se en el Comitè de Minories Nacionals, proposta que després d'un breu conciliàbul amb la seva muller, va acceptar i es va desplaçar ja cap a Ginebra. Tot just arribat, en la sessió

del Congrés de Nacionalitats Europees (CNE) celebrada del 25 al 27 d'agost de 1926, Maspons n'era designat vicepresident. Més endavant fou membre i president de l'Association Internationale pour l'Étude des Minorités, constituïda a l'Haia. Aquesta relació es mantindria fins a 1934.²⁵

El Comitè de Minories Nacionals, constituït el 1920, era un comitè consultiu de la Societat de Nacions, integrat en l'organització mateixa, i tenia, com el seu nom indica, la funció d'assessorar en els assumptes relatius a les minories nacionals. Segons explicava el mateix Maspons, estava format per set membres i un secretari. El presidia el jurista Josif Wilfan, eslovè de Trieste, i en formaven part dos senadors, l'un hongarès i l'altre polonès, un rus exiliat professor a la Universitat de Tartu (probablement, Antonius Piip, primer ministre i després delegat d'Estònia a la Societat de Nacions), un diputat alemany nòrdic (segurament es referia al polític Ewald Ammende, que pertanyia a la minoria alemanya d'Estònia) i dos membres sense càrrec polític al seu país, ell mateix i el Dr. Leo Motzkin (a qui anomena «Motski»), que havia estat un estret col·laborador de Theodor Herzl i presidia llavors l'Organització Sionista Mundial. El CNE, per la seva part, havia estat impulsat pel mateix Ewald Ammende i s'havia constituït el 1925, com a organització no governamental formada per representants de les diferents minories nacionals existents a Europa, amb la funció d'actuar com a interlocutor de la Societat de Nacions. El CNE tenia una estructura paral·lela a la del Comitè, de manera que també era presidit per Wilfan i Ammende n'era el secretari. En aquests organismes, i segons es desprèn dels seus records a *Viatge...* i altres escrits, Maspons va participar en els debats sobre qüestions com la de la minoria alemanya a Silèsia o l'estatut de Memel, territori de parla alemanya situat al sud de Lituània, per al qual la Societat de Nacions va arbitrar un règim específic.

Però més enllà de les reunions i els acords, Maspons va mantenir una estreta relació amb diversos membres del Congrés de Nacionalitats Europees, com els mateixos Wilfan i Ammende i els líders de nacionalitats com els bretons o els hongaresos de Txecoslovàquia. Especial menció mereix, però, la que va mantenir amb la delegació jueva, encapçalada per l'esmentat Leo Motzkin, on ja destacava Jacob Robinson, que anys més tard havia de ser el fiscal del judici contra el líder nazi Adolf Eichmann, a Jerusalem. Tots dos són recordats a *Viatge...*, on

25. X. M. Núñez SEIXAS (2010), *Internacionalitzant el nacionalisme. El catalanisme polític i la qüestió de les minories nacionals a Europa*, Catarroja, Afers, p. 258-259.

protagonitzen alguna anècdota divertida.²⁶ Més rellevant, però, va ser la implicació de Maspons amb la comunitat jueva arran de les primeres persecucions dels nazis. El mateix 1933 va adreçar un telegrama a Motzkin per expressar-li la seva solidaritat, i poc després va dedicar a la qüestió jueva un extens article, publicat a *La Paraula Cristiana*.²⁷ Aquell article pot resultar desconcertant, vist avui dia, en la mesura que no sembla veure més enllà d'un problema de drets de minories i revela una enorme ingenuïtat respecte de les intencions dels nazis. Això no li impedeix, però, concloure amb una rotunda condemna de les primeres pràctiques segregacionistes aplicades a Alemanya contra els jueus.²⁸

La Societat de Nacions i la qüestió catalana

El contacte amb el dret i la pràctica de la Societat de Nacions i la relació directa amb els líders dels moviments de minories europeus donarien un nou gir a la doctrina de Maspons. En endavant, la visió historicista i espiritualista de Catalunya, que Maspons compartia amb altres juristes i intel·lectuals de la Renaixença, es relacionaria amb les tendències europees de reconeixement dels drets de les minories i també amb el pacifisme i l'europeisme. Aquesta relació es fa palesa en la conferència que va pronunciar la nit del 3 de desembre de 1926 al teatre Bartrina, de Reus, el text de la qual es va publicar l'any següent amb el títol *Els drets de ciutadania i la Societat de Nacions*.²⁹ En aquella ocasió, Maspons va fer una acurada descripció del concepte de minoria, dels problemes que plantejava i dels acords que van portar a la creació del Congrés de Nacionalitats Europees, les bases a les quals havia d'ajustar el seu funcionament i les solucions donades a temes com l'articulació de la relació amb l'Estat, la ciutadania o la llengua. És important destacar que en aquests acords i principis s'aplicava el dret d'autodeterminació tal com ja havia estat proposat per

26. *Viatge...*, *op.cit.*, p. 55 i *sq.*

27. F. MASPONS I ANGLASELL (1934), «La qüestió dels jueus alemanys», *La Paraula Cristiana*, p. 292-309.

28. V. J. PÉREZ VENTAYOL (2015), *Els debats sobre la qüestió jueva a Catalunya (1917-1939)*, tesi doctoral dirigida pel Dr. J. B. Culla i Clarà, Universitat Autònoma de Barcelona, p. 189 i *sq.*

29. F. MASPONS I ANGLASELL (1927), *Els drets de ciutadania i la Societat de Nacions*, Reus, Gráficas Navas.

Springer, Karl Renner i Otto Bauer a Àustria-Hongria abans de la guerra.³⁰ És a dir, un sistema de relació de les minories amb l'Estat, que tanmateix, exclouïa el separatisme. En aquest context, Maspons proposava aconseguir per a Catalunya un estatus de minoria nacional, i amb aquesta finalitat va llançar dues iniciatives, la primera davant la mateixa Societat de Nacions i la segona, dins l'àmbit del regne d'Espanya.³¹ La proposta davant la Societat de Nacions posava de manifest les mancances del sistema de protecció de minories establert —que quedava a l'arbitri dels estats— i plantejava l'aplicació generalitzada dels principis de la Societat de Nacions a tots els conflictes d'aquest tipus.³² Sens dubte, darrere d'aquella proposta hi havia el rebuig a l'Apel·lació de Catalunya. D'altra banda, va intentar traslladar les idees i la pràctica de la Societat de Nacions i el Congrés de nacionalitats minoritàries a la solució dels problemes de la relació Catalunya-Espanya, i amb aquest objectiu va elaborar un projecte de constitució de l'Estat espanyol, publicat el 1930.³³ Aquell projecte plantejava una construcció confederal de l'Estat espanyol, amb forma de govern monàrquica però amb règims propis per a cadascuna de les regions, determinades segons el dret civil aplicable. Aquestes propostes, tanmateix, no aconseguïren reeixir ni en un cas ni en l'altre, si bé per motius totalment oposats. La proposta de generalitzar l'aplicació dels procediments de minories en l'àmbit de la Societat de Nacions va topar amb un rebuig generalitzat dels estats membres de l'organització, encapçalat per països com França, Itàlia i Espanya. No va tenir més sort el projecte de constitució monàrquica de l'Estat espanyol que a més, es va veure ben aviat superat pels fets. El 14 d'abril de 1931 es proclamaven l'Estat català a Barcelona i la República espanyola a Madrid i tres dies més tard, representants d'ambdues parts acordaven la relació que havien de mantenir en endavant, que s'havia de basar en un Estatut d'Autonomia aprovat i referendat a Catalunya i posteri-

30. V. K. RENNER, *Estado y nación. El derecho de las naciones a la autodeterminación*. Estudi preliminar de X. ARZOZ SANTISTEBAN (2015), traducció de J. Borja y Álvarez, Madrid, Tecnos.

31. V. F. ARMENGOL FERRER (2017), «L'esperit del dret públic català: Francesc Maspons i Anglasesell i el dret públic de Catalunya», a *Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Francesc Maspons i Anglasesell (1872-1966). Homenatge. Actes de la Jornada d'Estudis* (J. SERRANO DAURA, coord.), Barcelona, p. 25-43.

32. F. MASPONS I ANGLASELL (1930), *Point de vue catalan sur la procédure de protection des minorités nationales*, París, s/n, 1929. L'any següent se'n va publicar la versió catalana, *Punt de vista català sobre el procediment de protecció de les minories nacionals*, Barcelona, Tip. Occitània.

33. F. MASPONS I ANGLASELL (1930), *Projecte de Constitució de l'Estat espanyol*, Barcelona.

orment acceptat per les Corts espanyoles. Per a Maspons, això va suposar un salt qualitatiu fonamental: Catalunya no havia de ser ja una minoria nacional d'Espanya, sinó un ens sobirà, que es relacionava en igualtat de condicions amb la República espanyola. Aquesta doctrina es fonamentava també en els principis establerts per la Societat de Nacions, si bé aquí la qüestió rellevant no era tant la doctrina sobre minories nacionals com la jurisprudència del Tribunal Permanent de Justícia Internacional, en particular el dictamen consultiu del 5 de setembre de 1931,³⁴ en el qual el jutge Dionisio Anzilotti havia establert, en un vot particular, la diferència entre sobirania i autonomia. Maspons va exposar la seva doctrina en un dictamen publicat el 1932³⁵ i en diversos articles de premsa i conferències, com la que va pronunciar al local de La Falç.³⁶ Tanmateix, i com és prou conegut, la tramitació parlamentària d'aquell Estatut a Madrid va anar per un camí ben diferent del que havia pensat Maspons, de manera que aquell text va acabar considerablement escapçat i supeditat a la Constitució espanyola, d'acord amb la qual Catalunya esdevenia una «regió autònoma» dins l'«Estat integral» espanyol. Tot plegat va causar un enorme desencís en Maspons, que es va mostrar sempre enormement crític amb l'Estatut de 1932. El pitjor, però, encara havia d'arribar, amb la suspensió d'aquell estatut arran dels fets del 6 d'octubre de 1934 i, sobretot, l'aixecament militar de juliol de 1936, la guerra i la derogació del règim estatutari, el 1938.

I va ser, precisament, en plena Guerra Civil que es va llançar una proposta de pau amb intervenció de la Societat de Nacions que sembla portar el segell de Francesc Maspons. L'objecte d'aquella proposta era, en síntesi, arribar a un acord de pau entre els contendents en aquell conflicte, amb la mediació de la Gran Bretanya, França i Itàlia i la intervenció de la Societat de Nacions. En virtut d'aquell acord, es reconeixia a les autoritats franquistes el control de la zona que havien ocupat i s'establí una administració internacional, sota el control de la Societat de Nacions, a Catalunya, València, les Illes Balears, Múrcia i la part ocupada d'Aragó, situació que es mantindria de forma temporal fins que la població dels territoris afectats decidís mitjançant un referèndum el

34. CPJI, *Régime douanier entre l'Allemagne et l'Autriche. Avis consultatif du 5 septembre 1931* (sèrie A/B, núm. 41).

35. F. L (1932), *La Generalitat de Catalunya i la República espanyola*, Barcelona.

36. F. MASPONS I ANGLASELL (1932), *Catalunya Estat. Text taquigràfic de la dissertació pública celebrada a «La Falç» el dia 23 de març de 1932*, Barcelona.

seu estatus definitiu.³⁷ La similitud d'aquesta proposta amb els règims establerts per la Societat de Nacions al Sarre i Memel fa pensar en l'autoria o almenys, la influència de Maspons, que n'era un bon coneixedor, la qual cosa vindrien a confirmar diversos elements circumstancials. Així, aquella proposta es va presentar al Foreign Office britànic pel científic i filantrop Rafael Patxot i Jubert, a través del jurista Cecil J. Hurst, si bé feia constar que els autors eren «uns amics de Barcelona». Es dona la circumstància que Hurst i Maspons havien col·laborat amb Patxot durant anys com a membres del jurat dels premis que aquest atorgava a treballs sobre dret i política internacional, i que Maspons mateix era l'administrador dels béns de Patxot a Catalunya i havia mantingut diversos contactes amb Cecil J. Hurst a l'Haia quan aquest era membre del Tribunal Permanent de Justícia Internacional.³⁸ És, per tant, més que probable que Francesc Maspons fos un d'aquests «amics de Barcelona» a què es referia Patxot, si no l'únic. Cal tenir en compte, a més, que Maspons havia impulsat personalment una iniciativa per negociar amb les autoritats franquistes, a través d'alguns contactes italians, una pau separada per a Catalunya. Tanmateix, ni el Foreign Office ni tampoc els caps franquistes contactats per Maspons no van fer el més mínim cas d'aquestes propostes de pau separada.

La Societat de Nacions a Catalunya i Catalunya a la Societat de Nacions

Més enllà de l'activitat que Francesc Maspons i Anglasesell va desplegar com a jurista a la Societat de Nacions, va destacar també com a divulgador entusiasta de l'activitat de l'organització a Catalunya, a través, sobretot, de la premsa escrita.³⁹ A tall d'exemple es poden citar els nombrosos articles publicats a la *Revista Jurídica de Catalunya* entre 1927 i 1935, referents a la vida de l'organització, les iniciatives que impulsava i també els organismes que d'alguna manera hi estaven relacionats. Allà va escriure Maspons sobre la reforma de l'Estatut de la

37. G. MIR (2006), *Aturar la guerra. Les gestions secretes de Lluís Companys davant el govern britànic*, Barcelona, Proa, p. 66-67.

38. MASPONS, *Viatge...*, *op. cit.*, p. 49.

39. Una selecció dels articles de premsa de Francesc Maspons en relació amb la Societat de Nacions ha estat publicada recentment sota el títol *Els catalans a Ginebra* (2016), per Cossetània edicions.

Societat de Nacions,⁴⁰ les associacions pro Societat de Nacions,⁴¹ l'aplicació de les convencions internacionals impulsades per la Societat de Nacions⁴² i, en fi, les qüestions sobre minories a les quals s'havien aplicat els principis de l'organisme ginebrí.⁴³ Tenint en compte la ideologia de l'autor, és particularment interessant l'article «Orientació catòlica de la Societat de Nacions», on defensava la identitat de les finalitats de la Societat de Nacions amb l'ideal cristià, davant dels atacs dels feixistes italians —als quals, en les seves paraules, «feia nosa» l'organització— que li atribuïen un caràcter laic i massonitzant [sic].⁴⁴ Altres articles tenien un caire més doctrinal i tenien per objecte comentar les opinions dels juristes que col·laboraven amb la Societat de Nacions, com Georges Scelle o Nicolas Politis.⁴⁵ També va publicar la recensió del llibre escrit sobre la qüestió de Memel pel seu amic Jacob Robinson.⁴⁶

De manera paral·lela a la divulgació de la Societat de Nacions a Catalunya, Maspons va assumir la tasca de donar a conèixer les reivindicacions nacionals catalanes en l'àmbit de la Societat de Nacions. En aquest aspecte va actuar tant a nivell de contactes personals —Wilfan i Ammende estaven perfectament al corrent del cas català— com en diverses actuacions de caràcter públic. Una prova en són els telegrames que es va intercanviar amb diverses institucions i personalitats arran de la proclamació de la República. Un d'ells, el que Maspons va adreçar a l'Acadèmia de Dret Internacional de l'Haia per assegurar-los que la vida del país, i tots els serveis públics, estaven absolutament normalitzats.⁴⁷ L'altre, el que va rebre del president del Comitè Nacional Macedònic, Dr. Sta-

40. *Revista Jurídica de Catalunya*, 1929, p. 60 i sq.

41. «Tendències i regulacions internacionals. L'esperit de les Associacions pro Societat de Nacions», *Revista Jurídica de Catalunya*, 1928, p. 348 i sq.

42. «La Convenció entre Hongria i Romania sobre qüestions de procediment» (1928), *Revista Jurídica de Catalunya*, p. 72-74; «Convenció internacional per a la repressió i tràfec de publicacions obscenes» (1927), *Revista Jurídica de Catalunya*, p. 316-317.

43. «La legislació a Polònia sobre'ls drets de ciutadania» (1927), *Revista Jurídica de Catalunya*, p. 119; «El tractament de les minories a Txecoslovàquia i Hongria», *ibid.*, p. 317-325.

44. «L'orientació catòlica entorn la Societat de Nacions (1927)», *Revista Jurídica de Catalunya*, p. 120.

45. «El problema de les limitacions de la sobirania i la teoria de l'abús de drets, en les relacions internacionals» (1929), *Revista Jurídica de Catalunya*, p. 451-456.

46. «Robinson (Jacob), *Kommentar der Konvention über das Memel-gebiet* Kaunas, 1934 Verlag Spandos Fondas» (1935), *Revista Jurídica de Catalunya*, p. 90-91.

47. *La Vanguardia*, 21 d'abril de 1931, p. 30.

FERRAN ARMENGOL FERRER

nicheff, en què el felicitava i es congratulava per les llibertats guanyades per Catalunya.⁴⁸ Però l'acte culminant va ser l'obertura del V Congrés de Minories Nacionals, el 29 d'agost de 1931, on va pronunciar un vibrant discurs en el qual es va presentar com a representant del president de la Generalitat i va expressar el desig que totes les nacionalitats europees «assolissin el triomf» [sic] un cop que la República espanyola havia reconegut els drets de Catalunya.⁴⁹ Tanmateix, la iniciativa més original en la qual va participar va ser, potser, els concursos organitzats per la Institució Patxot, oberts a estudiosos estrangers, en què es premiava memòries jurídiques sobre temes jurídics i polítics que poguessin tenir interès per a la qüestió catalana. Aquests premis, atorgats per un jurat integrat per destacats experts en dret internacional, del qual Maspons n'era el secretari, estaven oberts a publicistes de tot Europa i van arribar a aconseguir un destacat prestigi, com ho prova el fet que a l'edició de 1930 s'hi van presentar disset treballs.

DE LA SOCIETAT DE NACIONS A LES COMUNITATS EUROPEES

Malauradament, el totalitarisme que es va imposar a Europa a partir de la dècada de 1930 va arrambar les idees que inspiraven la Societat de Nacions. Això no obstant, la derrota de l'Eix, el 1945, va comportar el ressorgiment dels moviments europeistes, que en pocs anys portarien a la creació del Consell d'Europa i de les Comunitats Europees. Maspons va veure en tot aquest procés el renaixement de l'esperit de la Societat de Nacions i una nova oportunitat de relançar el projecte europeu sense els errors comesos vint anys abans.

L'objectiu del Tractat [de Versalles] era aconseguir un llarg període de pau, i tot i el mirament de tants que hi intervingueren per obtenir-lo, obrí el de l'actual desconcert. Sobre les equivocacions humanes hi ha, això no obstant, l'instint de conservació; i com que tot no va ésser equivocat, entre les seves ruïnes apareix ja el que podria ésser inici del que els seus autors s'hi proposaven aconseguir.⁵⁰

48. *La Vanguardia*, 30 d'abril de 1931, p. 16.

49. *Diario de Gerona*, 4 de setembre de 1931.

50. F. MASPONS I ANGLASELL (1963), *L'home, la nació i l'Estat*, Barcelona, Edicions d'Aportació Catalana.

Així doncs, Maspons veia en les Comunitats Europees la nova encarnació d'aquells principis ja albirats en la Societat de Nacions. No obstant això, era conscient tant dels problemes que aquests principis havien hagut de travessar en el passat com dels «paorosos avenços» que la societat experimentava com a conseqüència dels descobriments científics, les comunicacions i el coneixement dels fets. Per aquesta raó, la millor solució rauria, segons el seu parer, en una construcció federal basada en el reconeixement de la nació com a fet natural i la nova consciència que l'home anava prenent d'ell mateix. En suma, situar la democràcia i l'autodeterminació dels pobles per sobre de l'Estat. Reflexions aquestes que segueixen tenint sentit en el moment actual, quan la globalització és una realitat plenament viva, la construcció europea està seriosament qüestionada i es plantegen nous escenaris de futur a Catalunya.

